

NİGAR BABAYEVA*

SIYASİ DİSKURSDA KOQNİTİV-NİTQ STRATEGİYALARI VƏ LİNQVİSTİK ŞƏXSİYYƏT MƏSƏLƏSİ

Son illərdə şəxsiyyətin öyrənilməsi probleminə maraq çox artmışdır. Bu fenomen, fikrimizcə, ilk növbədə global kommunikasiya və informasiyaya sərbəst çıxış şəraitində insan imkanlarının kəskin şəkildə genişlənməsi ilə bağlıdır. Şəxsiyyətin təkamül yolu ilə inkişafı açıq-aydın oldu və onun tədqiqat obyektini kimi əhəmiyyəti konkret elmi istiqamətdən asılı olaraq dəyişməyə başladı.

Prioritet tədqiqat obyektini kimi “şəxsiyyət” anlayışına psixologiya, fəlsəfə, mədəniyyətşünaslıq, dilçilik, ədəbiyyat və bir sıra digər elmlərdə rast gəlmək olar. Məqalənin məqsədi linqvistik şəxsiyyəti və onun siyasi diskursda bilavasitə təzahürünü nəzərdən keçirməkdir.

Siyasi diskursda nitq strategiyası və siyasi diskursun ingilis dilinə tərcümə problemləri məqalədə öyrənilmişdir. Məqalədə siyasi diskurs prezident İlham Əliyevin 44 günlük müharibə ərafəsindəki Azərbaycan dilindəki çıxışlarından və onların ingilis dilinə tərcüməsindən istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: tərcümə, koqnitivlik, şəxsiyyət, diskurs, siyasi.

Giriş

“Linqvistik şəxsiyyət” anlayışı müvafiq fənlərarası terminin dilçilik sahəsinə proyeksiyası hər hansı mənənin insanın keyfiyyətə əminliyini təşkil edən sosial əhəmiyyətli fiziki və mənəvi xassələrin məcmusuna fəlsəfi, sosioloji və psixoloji baxışların dəyişdirilməsi ilə formalaşır [2, s.65]. İnsanın bütün həyatının ana dilindən asılılığını, habelə ana dili ilə insanın mənəvi formalaşması arasındakı əlaqəni təsdiqləyən J. Veisgerber linqvistik şəxsiyyətə ilk müraciət edənlərdən biri idi [1, s. 234].

Əsas təhlil

Bu baxımdan V.V. Vorobyovun ifadəsi doğrudur: “Şəxsiyyət mədəniyyət və dil arasındakı əlaqənin, onların inkişaf dialektikasının mərkəzindədir. Ona görə də şəxsiyyətdən yalnız dildə təcəssüm tapmış linqvistik şəxsiyyət kimi danışmaq olar” [3, s.26]. Dilin sosial mahiyyəti ondan ibarətdir ki, o, ilk növbədə, dil şüurunda - kollektiv və fərdi olaraq mövcuddur. Dildə mədəniyyət daşıyıcıları, müvafiq olaraq, linqvistik birlik və fərddir. Kollektiv etnos və fərd kimi linqvistik şüurun şərti miqyasında ifrat nöqtələrdir [5, s.8]. Dilin özü şüurun tərkib hissəsidir, onun alətidir, dil formalarında onun əks etdirdiyi insanla dünya mənzərəsi arasındakı vasitəçi rolunu oynayır.

Bu, insanın danışdığı dildə olan dünyanın mənzərəsi ilə, dildə çap olunan ideyalar, obrazlar və anlayışlar dairəsi ilə əlaqəsidir. Dili öyrənən hər bir insan onun hadisələr və ruh dünyasını dərk etmə tərzini mənimsəməyə məcbur olur [1, s.102]. Konkret bir insanın dili öz-özünə mövcud deyil. Eyni xalqa mənsub, ortaq mədəniyyət və adət-ənənələrə malik olan digər xalqların dili ilə formalaşır. Bundan başqa, “lingvistik şəxsiyyət” anlayışı ilə bağlı olan “lingvistik şüur” anlayışı V. Humboldt, İ.A. Boduen de Kurtene, R.O. Yakobson və başqalarının əsərlərində öz əksini tapmışdır. Azərbaycan xalqının müzəffər komandanı İlham Əliyevin 44 günlük Vətən müharibəsində çıxışlarında ilk növbədə şəxsiyyət anlayışı önə çıxır. İlham Əliyevin bütün siyasi diskursunun və çıxışlarının ingilis dilinə tərcüməsində əsasən funksional konseptuallaşmanın əksini görürük.

Dilçilik bir dildə danışan insanı, linqvistik şəxsiyyəti öyrənir. Dil şüurunun bilavasitə daşıyıcısı linqvistik şəxsiyyət, linqvistik məkanda - ünsiyyətdə, dildə qeydə alınan davranış stereotiplərində, linqvistik vahidlərin mənalarında və mətnlərin mənalarında mövcud olan şəxsdir. Rus dilçiliyində linqvistik şəxsiyyətin tədqiqi Y.N. Karaulovun adı ilə bağlıdır.

Linqvistik şəxsiyyət dedikdə, dil-struktur mürəkkəbliyi, reallığın əks olunmasının dərinliyi və dəqiqliyi, müəyyən linqvistik oriyentasiya ilə fərqlənən “şəxsin nitq əsərlərini (mətnlərini) yaratmasını şərtləndirən qabiliyyət və xüsusiyyətlərinin məcmusunu” başa düşülür [6, s.3]. Bu tərif ikili şərhə imkan verir: statik və dinamik. Birinci halda biz özünəməxsus şəxsi keyfiyyətlərə malik olan bir fərd, sosial münasibətlərin subyektini kimi qəbul edirik. İkinci halda, fərz edirik ki, hər hansı bir mərhələdə fərd hələ şəxsiyyət deyil, yəni müəyyən fərqli sosial xüsusiyyətlərə malik deyil.

Bundan əlavə, linqvistik şəxsiyyət linqvistik şüur və nitq davranışı, yəni linqvistik konseptologiya və diskurs nəzəriyyəsi baxımından xarakterizə edilə bilər. Dilçi şəxsiyyət anlayışı ictimai şüura təsir göstərdiyindən və mediada geniş yayıldığı üçün siyasi diskursda xüsusi maraq doğurur və müəyyən vizual təzahür qazanır. Tədqiqatçılar arasında siyasət dilinin ümumi qəbul edilmiş tərifini yoxdur. Linqvistik ədəbiyyatda “siyasi diskurs” anlayışı ilə yanaşı, “təbliğat-siyasi nitq” [11, s.231], “təbliğat diskursu” [8, s.81], “siyasi dil” [3, s.190] anlayışlarından istifadə edir.

Siyasi diskursun ən əhatəli tərifinə xüsusən holland linqvist T.A. van Dijk əməl edir. O hesab edir ki, siyasi diskurs sosial sfera, yəni siyasətlə məhdudlaşan janrlar sinfidir. Hökumət müzakirələri, parlament debatları, partiya proqramları, siyasətçilərin çıxışları – bütün bunlar siyasət sferasına aid olan janrlardır.

Siyasi diskurs siyasətçilərin diskursudur. Siyasi diskursu peşəkar çərçivə və siyasətçilərin fəaliyyəti ilə məhdudlaşdıran alim qeyd edir ki, bu, eyni zamanda institusional diskurs formasıdır. Bu isə o deməkdir ki, siyasətçilərin diskursları hökumətin icrası, parlament sessiyaları və ya siyasi partiya qurultayı kimi institusional mühitdə yaranan diskurslardır.

Rəy nəticə tərəfindən siyasətçi kimi peşəkar rolunda və institusional mühitdə səsləndirilməlidir. Beləliklə, diskurs siyasi mühitdə siyasi aktı müşayiət etdikdə siyasidir. Siyasi diskursda linqvistik şəxsiyyət özünü necə göstərir?

Onun təzahürünün bəzi aspektlərini nəzərdən keçirək. Bunu birbaşa etmək üçün siyasi diskursun özünün koqnitiv modelinə müraciət etmək lazımdır. Qeyd etdiyimiz kimi, siyasi diskursun koqnitiv modelinə digərləri ilə yanaşı, aşağıdakı komponentlər də daxildir:

1. Bir tərəfdən siyasətçinin linqvistik şəxsiyyət kimi xüsusiyyətləri. Dilçi şəxsiyyət “... nitq əsərlərinin yaradılması və qavranılmasını şərtləndirən insanın qabiliyyət və xüsusiyyətlərinin məcmusu kimi müəyyən edilir: a) mürəkkəbliyin dərəcəsi; b) reallığın əks olunmasının dərinliyi və dəqiqliyi; c) müəyyən hədəf istiqaməti” [6, s.3].

Linqvistik şəxsiyyətin belə anlayışı nitqin qavranılması və istehsalı reallaşmasını qarşılıqlı əlaqədə sistemli şəkildə nəzərdən keçirməyə imkan verir. Yuxarıdakı tərif təkcə dildə danışan şəxsin nitq fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini deyil, həm də onun yaratdığı və ya qəbul etdiyi mətnin müxtəlif aspektlərinin xüsusiyyətlərini nəzərə alır ki, bu da siyasi diskursun vəzifələrinin və məzmununun müəyyənləşdirilməsinə diqqət yetirməyə imkan verir.

Y.N. Karaulovun təklif etdiyi linqvistik şəxsiyyətin metodoloji modeli də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu model üçsəviyyəli quruluşa malikdir: verbal-semantik (yaxud struktur-semantik), linqvokoqnitiv (və ya tezaurus) və motivasiya səviyyələri ayırılmalıdır [7, s. 69]. Linqvistik şəxsiyyətin verbal-semantik inkişafı səviyyəsi lüğətin mənimsənilməsini, standart qrammatik strukturların qurulması və istifadəsi bacarıqlarına yiyələnməyi nəzərdə tutur və modelləri tətbiq etməklə təlim nəticəsində əldə edilir. Bu səviyyə baxmayaraq ki, onun formalaşması və fəaliyyət göstərməsi üçün ilkin şərtidir”, sıfır hesab olunur.

Y.N. Karaulovun tərifinə görə, linqvistik şəxsiyyət intellektual qüvvələrin meydana çıxması ilə, onun dünya mənzərəsində, tezaurusunda, yəni linqvokoqnitiv səviyyədə mənalar və dəyərlər iyerarxiyası müəyyən edildikdə və qurulanda başlayır. Bu, linqvistik şəxsiyyətin inkişaf səviyyəsidir ki, bu halda dil vasitələrinin fərdi seçimi, mətnlərin tematik yaradılması və onların əsas ideyasını dərk etmək mümkündür.

Linqvistik şəxsiyyətinin növbəti səviyyəsi - motivasiya - onun inkişafına təkan verən və “mətn formalaşmasına” nəzarət edən motivlərin və məqsədlərin müəyyən edilməsini və səciyyələndirilməsini əhatə edir. Bu səviyyədə linqvistik şəxsiyyət tədqiq obyektini kimi şəxsiyyətlə ən ümumi, sosial-psixoloji mənada birləşir, fərdin kommunikativ ehtiyacları maksimum dərəcədə aktivləşir: müxtəlif kommunikativ vəzifələri yerinə yetirmək, istifadə şərtlərindən asılı olaraq linqvistik vasitələrin seçilməsi və qiymətləndirilməsi. Beləliklə, linqvistik şəxsiyyət modelinin üçsəviyyəli strukturu həm mətnin semantik qavranılması, həm də nitq məhsulunun sxemində əks olunur. Siyasi xadim linqvistik şəxsiyyət kimi səciyyələndirilərkən belə fikir yaranır ki, onun tolerantlıq kimi keyfiyyəti xüsusilə nəzərə alınacaq. Bu konsepsiyanın tədqiqinin ilkin nəticələri göstərdi ki, müasir rus dil şüurunda tolerantlıq sözü çoxmənalıdır.

Bu isə belə başa düşülür [10, s.15]: 1) yüksək mənəvi keyfiyyət, fərdin daxili aqressiyası olmadan, fərqli/əks dəyər sistemlərinə malik olan başqasını qavramaq qabiliyyəti; 2) başqasına qarşı səbrli,

loyal münasibət, onun mövcudluq hüququnu şüurlu şəkildə qəbul etmək; başqalarının inanclarına, fikirlərinə və inanclarına qarşı səbrli münasibət; 3) humanitar imkanlardan istifadə edərək, qarşılıqlı anlaşma və müxtəlif münasibətlərin koordinasiyasına nail olmaq istəyinə tabe olan münaqişə vəziyyətində insan davranışı.

Bu anlayış bizə tolerantlığı, ilk növbədə, psixoloji fenomen (zehni keyfiyyət) kimi müəyyən etməyə imkan verir; ikincisi, sosial hadisə kimi (fərdlər arasında münasibətlər); üçüncüsü, kommunikativ hadisə (şəxsiyyətin davranışı) kimi. Tolerantlıq çoxfunksiyalıdır, ona görə də ona siyasi mövqedən baxmaq təbiidir. Digər tərəfdən, natiqin koqnitiv-nitq strategiyalarının xüsusiyyətləri. Siyasi diskursda linqvistik şəxsiyyət həm də kommunikativ strategiyalarla xarakterizə olunur. Kommunikativ strategiyalar linqvistik şəxsiyyətin davranışının mühüm xarakterik xüsusiyyətidir. Ünsiyyət strategiyaları “natiqin qərarlar zəncirini, onun müəyyən kommunikativ hərəkətlər və linqvistik vasitələri seçməsinə” və ya “kommunikasiya strukturunda bir sıra məqsədlərin həyata keçirilməsini” nəzərdə tutur [9, s.37].

Ünsiyyət strategiyaları bilavasitə kommunikantların niyyətləri ilə əlaqələndirilir: niyyətlər qlobal xarakter daşıyarsa, bu halda ona aid olan faktiki diskurs strategiyaları nəzərdə tutulur.

Müəyyən bir növ diskurs janrı çərçivəsində şəxsi məqsədlərə nail olmaqdan danışırıqsa, o zaman ya lokal strategiyalardan, ya da kommunikativ taktikalardan danışırıq. Siyasi xadimlərin istifadə etdiyi bəzi koqnitiv-nitq strategiyalarını nəzərdən keçirək: ümumiləşdirmə; nümunə göstərmək; düzəliş; gücləndirmə; (aşkar) güzəştlər; təkrar; kontrast; yumşalma; irəliləyiş, yayınma; presuppozisiya, implikasiya, ehtimal, dolayı nitq aktı [4, s.123].

1. Ümumiləşdirmə. Məsələn, real həyatda baş vermiş hadisə zamanı verilən (mənfi) informasiyanın sadəcə “təsadüfi” və ya “müstəsna” olmadığını göstərmək üçün istifadə edilən manevr; beləliklə, mümkün ümumi rəyi gücləndirilir. Bu manevr modeldən sxemə keçidi işarə edir. Tipik ifadələr: “*Həmişə belədir*”, “*Bununla hər addımda rastlaşırsan*”, “*Bu, sonsuz təkrarlanır*”; «*Так всегда*», «*Это встречается на каждом шагу*», «*Это повторяется бесконечно*»; «*It's always like this*», «*You meet this at every step*», «*It repeats itself endlessly*» və s.

2. Nümunə göstərmək. Ümumi rəyin sadəcə “uydurma” olmadığını, konkret faktlara (təcrübə) əsaslandığını göstərən konvers hərəkət. Tipik ifadələr: “*Məsələn...*”, “*Məsələn, keçən həftə...*”, “*Götür bizim siyasətçini. O...*”.»*For example...*», «*For example, last week...*», «*Take our politician. He...*»; «*Например...*», «*Например, на прошлой неделе...*», «*Возьмем нашего политика. Он...*».

3. Düzəliş. Bu formul olaraq və ya ritorik strategiyadır. Fərdi nitq üzərində nəzarət bəzi ifadələrin ya istinad baxımından “yanlış” olması və ya dinləyici tərəfindən əsas təsirlərin və ya assosiasiyaların arzuolunmaz şərhinə və qiymətləndirilməsinə səbəb ola biləcəyi fərziyyəsinə yaradır. Bu hərəkət, adətən, ümumi semantik adekvatlıq strategiyasının və ya müsbət özünü təqdim etmə strategiyasının bir hissəsidir.

4. Gücləndirmə. Dinləyicinin diqqətini daha yaxşı və ya daha effektiv idarə etməyə (“diqqəti cəlb etmək”), müvafiq məlumatın struktur təşkilini təkmilləşdirməyə (məsələn, mənfi predikatlar) və ya subyektiv makroinformasiyanı vurğulamağa yönəlmiş formul strategiyası. Tipik ifadələr: “*Dəhşətlidir ki...*”, “*Ayıbdır ki...*”. «*Это ужасно, что...*», «*Позор, что...*», “*It's terrible that...*”, “*It's a shame that...*”.

5. (Aşkar) güzəştlər. Hətta ziddiyyətli nümunələr olsa belə, şərti ümumiləşdirmə imkanı verən və ya real və ya xəyali tolerantlıq və rəğbət nümayiş etdirməyə imkan verən hərəkət, yəni müsbət özünü təqdim etmə strategiyasının komponentləri. Tipik ifadələr: “*Aralarında yaxşı insanlar da var*”, “*Ümumiləşdirməyə ehtiyac yoxdur, amma...*”, “*Bunu siyasətçilər də edə bilər*” (bu da müqayisədir). «*Среди них попадаются и хорошие люди*», «*Не стоит обобщать, но...*», «*Политики тоже могут так поступать*»; «*There are also good people among them*», «*It's not worth generalizing, but...*», «*Politicians can also act like that*» və s.

5. Təkrar. Funksiyaları gücləndirilməyə yaxın olan formal hərəkət: diqqəti cəlb etmək, informasiyanı strukturlaşdırmaq, subyektiv qiymətləndirmələri vurğulamaq, daha əhəmiyyətli mövzular və s.

6. Kontrast. Bir çox koqnitiv funksiyaları olan bir manevrdir.

7. Ritorik: təzadlı əlaqənin iştirakçılarna diqqəti cəlb etmək (informasiyanın strukturlaşdırılması).

8. Semantik: insanların, onların hərəkətlərinin və ya xassələrinin müsbət və mənfi

qiymətləndirilməsini vurğulamaq. Əsasən BİZ-qrupları və ONLAR-qruplarını bir-birinə qarşı qoymaqla (tipik nümunə: “Biz uzun illər işləməli olduq, onlar müavinət alırlar və heç nə etmirlər”, “Yeni mənzil üçün uzun illər gözləməli olduq, onlar isə gələn kimi mənzil alırlar”; “We had to work for many years, they receive benefits and do nothing”, “We had to wait for many years for a new apartment, and they get an apartment as soon as they arrive”; «Нам пришлось работать много лет, они получают пособие и ничего не делают», «Новую квартиру пришлось ждать много лет, а они получают квартиру, как только приезжают»;) — və maraqların toqquşduğu bütün vəziyyətlər. «Нам приходилось долгие годы трудиться, а они получают пособие и ничего не делают», «Нам пришлось многие годы ждать новой квартиры, а они получают квартиру сразу же, как только приедут»).

9. Yumşalma. Bu hərəkət, ümumiyyətlə, özünü təqdim etmək, anlayış və dözümlülük nümayiş etdirmək, eləcə də, əsaslandırılıla bilməyən qiymətləndirmə və ya ümumiləşdirməninin “ləğvi” strategiyasına xidmət edir. Mənfi nəticələrin qarşısını almaq üçün istifadə ediləcəyi güman edilir.

10. İrəliləyiş. Bu hərəkət müsbət özünü təqdim etmə baxımından xarakterikdir. Tipik nümunə: “Ümumiyyətlə, vecimə deyil, amma bizim fraksiyadakı digər deputatlar qəzəblidirlər”. : «Мне-то, в общем, все равно, но другие депутаты в нашей фракции возмущаются»; «We had to work for many years, they receive benefits and do nothing», «We had to wait for many years for a new apartment, and they get an apartment as soon as they arrive» və s.

11. Yayınma. Bu, daha ümumi yayınma strategiyasına daxil edilmiş müxtəlif hərəkətlər toplusudur. Koqnitiv nöqtəyi-nəzərdən söhbətdən və ya mövzudan yayınma o demək ola bilər ki, modeldə etnik azlıqlar haqqında relevant informasiya yoxdur və ya natamamdır. Tipik ifadələr: “Bilmirəm”, “Mən onlarla ünsiyyət qurmuram”, “Mənə nə etdikləri heç maraqlı deyil”, “Vaxtım yoxdur...” «Не знаю», «Я с ними не общаюсь», «Мне все равно, что они делают», «У меня нет времени...»; “I don’t know”, “I don’t communicate with them”, “I don’t care what they do”, “I don’t have time...” və s.

12. Presuppozisiya, implikasiya, ehtimal, dolayı nitq aktı. Bunlar natiqə hər hansı konkret mühakimələri, yəni mənfi rəyləri və ya qiymətləndirmələri formalaşdırmaqdan çəkinməyə və ya bunları danışanın məsuliyyət daşmadığı daha ümumi, yəni ümumi qəbul edilmiş biliklərə və ya rəylərə çevirməyə imkan verən semantik və praqmatik hərəkətlərdir.

Bəzi tipik göstəricilər adı presuppozisiyanın göstəriciləridir. (məsələn, əvəzlilər, müəyyən artikllər, bəzi feillərin “ki” bağlayıcısı olan cümlələr, “hətta”, “həmçinin” kimi xüsusi hissəciklər və zərflər və s.), daha mücərrəd və ya ümumi istinad üçün 2-ci şəxsin istifadəsi (“sən həmişə bununla qarşılaşırsan”), qeyri-müəyyən ifadələr (“və buna bənzər şeylər”), yarımçıq cümlələr və həyat hadisələri və s.

İlham Əliyevin 44 günlük Qarabağ müharibəsi ərəfəsində, anım və qələbə günü münasibətilə söylədiyi nitqlərdə əks oluna ifadələr, metafora və metanomiyalar, frazeoloji ifadələr ingilis və rus dilinə tərcümə olunarkən yuxarıdakı xüsusiyyətləri özündə əks etdirir və funksional tərcüməni əks etdirir. Aşağıdakı nümunələrə nəzər salaq: *Müharibə dövründə hamımız bir şüarla yaşayırdıq – öldüyümüz var, döndü yoxdur* [12]; *During the war, we all lived by one motto – we will go forward in the face of death* [13]; Bildiyimiz kimi, atalar sözlərinin hərfi tərcüməsi mümkün olmur. Əslində bu kimi ifadələr konseptual tərcümə olunmalıdır. Lakin İlham Əliyevin çıxışda istifadə etdiyi bu atalar sözü funksional tərcümə vasitəsilə reallaşmışdır.

Nəticə

Prezidentin digər çıxışındakı frazeoloji ifadənin tərcüməsinə nəzər salaq: *Neçə ildir Fransa Minsk qrupunun həmsədridir? Daşı daş üstə qoyub?* [14]; *How many years has France been co-chairing the Minsk Group? Has it lifted a finger? Has it taken a tangible step to address this issue?* [15]. Nümunədə “daşı daş üstə qoymaq” ifadəsi işlənib. Gördüyümüz kimi, prezidentin diskursu xalq deyimləri, frazeoloji birləşmələr, atalar sözləri və məsələlərə zəngindir. Bu kimi ifadələr ingilis dilinə hərfi şəkildə tərcümə edilib. Prezident diskursundakı digər nümunəyə nəzər salaq: *Türkiyənin Cümhurbaşqanı Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilk saatlardan Azərbaycanın haqq işinə öz dəstəyini verd* [15]; *From the first days of the Patriotic War, or rather from the first hours, we have felt the support of Turkey* [15]; *Bəzi ölkələr güc tətbiq edərək öz məqsədlərinə çatırlar, beynəlxalq hüquq kağızda qalır;*

BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri kağızda qalır. [14]; *Some countries use force to achieve their goals, international law and UN Security Council resolutions remain on paper* [15]; Nümunədə “kağızda qalmaq” frazeoloji ifadəsi işlənmişdir. İfadənin mənası reallaşmamaq, həyata keçməmək semantikasındadır. İfadə olduğu kimi ingilis dilinə çevrilmişdir.

Beləliklə, yuxarıda göstərilən cəhətlər, siyasi diskursda natiqin niyyətlərinin reallaşdırılmasından başqa bir şey deyil və onu, əsasən, linqvistik şəxsiyyət kimi xarakterizə edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Вайсгербер, Й. Л. Родной язык и формирование духа / Й. Л. Вайсгербер. — М.: Изд-во МГУ, 1993. — 224 с
2. Воркачев, С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. — 2001. — № 1. — С. 64–72.
3. Воробьева, О. И. Политическая лексика. Семантическая структура. Текстовые коннотации / О. И. Воробьева. — Архангельск, 1999. — 249 с.
4. Дейк, Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. — М.: Прогресс, 1989. — 312 с.
5. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — Волгоград: Перемена, 2002. — 476 с.
6. Караулов, Ю. Н. От грамматики текста к когнитивной теории дискурса / Ю. Н. Караулов, В. В. Петров // Дейк, Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. — М.: Прогресс, 1989. — 312 с.
7. Караулов, Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. — М.: Наука, 1987. — 264 с.
8. Купина, Н. А. Агитационный дискурс: в поисках жанров влияния / Н. А. Купина // Культурно-речевая ситуация в современной России. — Екатеринбург, 2000. — 215 с.
9. Макаров, М. Л. Анализ дискурса в малой группе / М. Л. Макаров. — Тверь: Изд-во Тверского ун-та, 1995. — 82 с.
10. Михайлова, О. А. Толерантность в речевой коммуникации: когнитивные, прагматические и этические основания / О. А. Михайлова // Культурные практики толерантности в речевой коммуникации: сб. монографий. — Екатеринбург: Изд-во УрГУ, 2004. — 591 с.
11. Чудинов, А. П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000): монография / А. П. Чудинов. — Екатеринбург: Изд-во УрГПУ, 2001. — 238 с.
12. Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin Anım Günü ilə əlaqədar xalqa müraciəti [Elektron resurs] <https://president.az/en/articles/view/48793>
13. Victorious Commander-in-Chief, President Ilham Aliyev addressed the nation on the occasion of the Remembrance Day [Elektron resurs] <https://president.az/en/articles/view/48793>
14. Prezident İlham Əliyev Laçının işğaldan azad olunması münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edib [Elektron resurs] <https://president.az/en/articles/view/48205>
15. İlham Aliyev addressed the nation [Elektron resurs] <https://president.az/en/articles/view/48205>
16. İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Vətən müharibəsində Qələbəyə həsr olunmuş Zəfər paradında iştirak ediblər [Elektron resurs] <https://president.az/az/articles/view/48788>
17. A Victory parade dedicated to Victory in the Patriotic War was held at the Azadlig Square, Baku [Elektron resurs] <https://president.az/en/articles/view/48788>

**Bakı Slavyan Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: nigar_79@hotmail.com*

Nigar Babayeva**THE ISSUE OF COGNITIVE-SPEECH STRATEGIES AND LINGUISTIC IDENTITY
IN POLITICAL DISCOURSE**

In recent years, the interest in the problem of studying personality has increased a lot. This phenomenon, in our opinion, is primarily related to the sharp expansion of human capabilities in the conditions of global communication and free access to information. The evolutionary development of personality became evident, and its importance as an object of study began to change depending on the specific scientific direction.

The concept of «personality» as a priority research object can be found in psychology, philosophy, cultural studies, linguistics, literature and a number of other sciences. The purpose of the article is to consider linguistic identity and its direct manifestation in political discourse.

Speech strategy in political discourse and problems of translation of political discourse into English are studied in the article. In the article, the political discourse of President Ilham Aliyev's speeches in Azerbaijani on the eve of the 44-day war and their translation into English were used.

Key words: *translation, cognitive, identity, discourse, political.*

Нигар Бабаева**ПРОБЛЕМА КОГНИТИВНО-РЕЧЕВЫХ СТРАТЕГИЙ И ЯЗЫКОВОЙ
ИДЕНТИЧНОСТИ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ**

В последние годы интерес к проблеме изучения личности значительно возрос. Это явление, на наш взгляд, связано прежде всего с резким расширением возможностей человека в условиях глобальной коммуникации и свободного доступа к информации. Эволюционное развитие личности стало очевидным, и ее значение как объекта изучения стало меняться в зависимости от конкретного научного направления.

Понятие «личность» как приоритетный объект исследования можно встретить в психологии, философии, культурологии, лингвистике, литературе и ряде других наук. Цель статьи - рассмотреть языковую идентичность и ее непосредственное проявление в политическом дискурсе.

В статье исследуются речевая стратегия в политическом дискурсе и проблемы перевода политического дискурса на английский язык. В статье использован политический дискурс выступлений президента Ильхама Алиева на азербайджанском языке накануне 44-дневной войны и их перевод на английский язык.

Ключевые слова: *перевод, когнитивный, идентичность, дискурс, политический.*

Filologiya elmləri doktoru Akif İmanlı tərəfindən təqdim edilmişdir

İlk daxilolma tarixi: 16.10.2024**Son daxilolma tarixi:05.11.2024**